
УДК 94(477.6): 62.33 «1941-1945»**Олена Титаренко****СТАН УСТАНОВ КУЛЬТУРИ ДОНЕЧЧИНИ В 1943–1945 РР.**

В статті характеризується стан установ культури Донеччини в 1943–1945 рр. Висвітлено особливості відновлення роботи та характерні риси діяльності театрів, клубів, музеїв, бібліотек після визволення Донеччини від нацистів, роль та значення кінематографу в духовному житті населення краю. Наголошено на тому, що заклади культури виконували не лише дозвілєву, а й виховну та ідеологічну функції, особливо важливі в умовах війни.

Ключові слова: Друга світова війна, Донеччина, установи культури, кінематограф, театри.

Період після визволення України від нацистської окупації позначився суттєвими змінами в способі життя населення, в тому числі і в духовній сфері. Перебування мільйонів людей під іноземною окупацією з її потужною системою ідеологічного впливу, руйнування під час війни традиційної мережі культурно-просвітніх установ зумовили ситуацію, коли одночасно з відбудовою зруйнованої війною економіки для влади життєво важливим стало і відновлення роботи установ культури. Слід зазначити, що процес їх відбудови розпочався і активно тривав ще під час війни, впродовж 1943–1945 рр., і мав певні, зумовлені часом визволення, ступенем руйнувань, етнодемографічними, соціально-економічними, політичними чинниками особливості, які стосовно Донеччини належного висвітлення не набула. У нечисленних наукових публікаціях, що виходили, як правило, до ювілейних дат історії тих чи інших установ культури Донеччини, про їх роботу у зазначений період згадувалося досить побіжно і в мажорних тонах, докладного аналізу проблем, пов'язаних з відновленням діяльності закладів культури, не проводилося [2; 4; 17; 19; 27]. Безперечно, це ускладнює розуміння процесу формування світоглядних, ціннісних орієнтирів населення регіону в зазначений період.

Джерельну базу роботи становлять діловодні матеріали, виявлені в Державному архіві Донецької області, Центральному державному архіві громадських об'єднань України, статистичні джерела, періодична преса, джерела усної історії.

Серед чинників впливу на духовний світ населення Донеччини в зазначений період особливий інтерес викликає кінематограф, який, діючи в екстремальних умовах воєнного часу, залишався найважливішим із мистецтв і, за визнанням відомого західного дослідника кінематографу СРСР та нацистської Німеччини Річарда Тейлора, «...ідеальною пропагандистською зброєю» [29, р.31]. Це обумовлювалося здатністю кінематографу не лише впливати на систему художньо-естетичних смаків глядача, але й відігравати роль важливого елемента пропаганди.

Після визволення Донеччини від окупації перед владою постало нагальне завдання нейтралізації нацистської пропаганди, ознайомлення населення з кінофільмами, знятими центральними кіностудіями, українськими кінематографістами, які продовжували свою роботу в евакуації. Відкриття кінотеатрів ставало значною подією як для місцевого населення, котрому повертали улюблений вид мистецтва, так і для влади, якій надавався потужний засіб ідеологічного впливу. Проте робота з налагодження діяльності кінотеатрів проходила не дуже задовільними темпами. Так, на Донеччині навіть навесні 1944 р., через півроку після визволення, діяло лише близько 120 кіноустановок [14, с. 258]. Для порівняння – до війни на Донеччині налічувалося 550 кіноустановок [21, с.130]. Усвідомлення проблем саме в цій сфері культурно-просвітньої роботи зумовило появу в 1944-1945 роках низки постанов партійних органів про кінофікацію райцентрів, поліпшення кінообслуговування трудящих Донбасу, налагодження роботи сільських кіноустановок. Ці постанови зобов'язували профспілкові організації, виконкоми рад трудящих, партійні комітети збільшувати кіномережу, ремонтувати і будувати нові кінотеатри, встановлювати режим демонстрації фільмів не менше ніж 15–18 днів на місяць [26, с. 263].

З урахуванням завдань, які стояли перед владою, першочергову увагу було приділено демонстрації кінофільмів, знятих під час війни, зокрема таких як «Чекай на мене», «Секретар райкому», «Два бійці», «Вона захищає Батьківщину», «Райдуга», хронікальних та документальних стрічок про героїзм та звиягу воїнів Червоної армії. Певну увагу приділено і демонстрації передвоєнних стрічок, які не лише нагадували про довоєнне минуле, а й формували образи щасливого майбутнього. Жителька м. Сталіно З. Чепік згадувала: «І ми замість школи ходили до кіно... Я пам'ятаю «Свинарка та пастух» – ми 6 разів його дивилися... Я не пам'ятаю назви, але в мене залишився і зміст цих фільмів, шматочками, звичайно. Але в будь-якому випадку, кожен фільм був представлений так, з якого можна було б щось добре і гарне взяти» [16].

Наочність кінематографу доповнювалася засобами театрального мистецтва. Початок відновленню театрального життя на Донеччині одразу ж після окупації покладали фронтові бригади,

що просувалися разом із наступаючими частинами Червоної армії. Наприкінці 1943 – на початку 1944 рр. до Сталіно вже повернулися евакуйовані в 1941 р. обласні театри. Театральним колективам, які поверталися з евакуації або заново створювалися, доводилося розгортати свою діяльність у важких умовах. Окупанти за час свого перебування у східних областях України, які у 1941-1943 роках були ареною жорстоких боїв, завдали величезної шкоди театральному мистецтву. Вони зруйнували або важко пошкодили театральні приміщення, в тому числі і абсолютно нові, побудовані перед самою війною, пограбували або знищили театральне обладнання, майно, бібліотеки театрів. Вагомим чинником, який вплинув на психологічний клімат у театральних колективах, стала наявність у них тих акторів, які працювали і під час окупації. Подекуди це призводило до напруження у стосунках, звинувачення їх у зрадництві з боку тих, хто повернувся з евакуації. Доволі показовим у цьому плані є приклад балерини зі Сталіно О. Горчакової, про творчу майстерність якої схвально відгукувалися як регіональні, так і центральні видання [13, арк. 4]. Вона так і не здобула звання народної артистки УРСР, і не в останню чергу, очевидно, саме через свою роботу при окупантах. Загалом стигматизація тих, хто перебував на окупованій території, і тим більше працював, була досить поширеним явищем.

Особливу увагу було звернуто на репертуар. Так, нарада з питань театального мистецтва, скликана Комітетом у справах мистецтв УРСР ще до закінчення війни, звернула особливу увагу на необхідність збільшення вистав із сучасної тематики. Враховуючи те, що першими свою діяльність на визволеній території поновили театри Східної України і, зокрема, Донеччини, їм судилося на певний час стати піонерами в плані формування нового репертуару.

Репертуар театрів після повернення з евакуації був позначений певною строкатістю. Це до певної міри може бути пояснене тими умовами, в яких довелося поновлювати свою діяльність установам. Характерною в цьому контексті є історія Сталінського державного драматичного театру ім. Артема. Оскільки стаціонарне приміщення було зруйноване, трупі довелося працювати у приміщенні оперного театру, де було відведено невеличку кімнату для репетицій і підготовки нового репертуару. Театрові було надане право працювати в місті десять днів на місяць у зв'язку з відсутністю свого приміщення, а решту часу колектив мав здійснювати виїзні вистави [17, с.44]. Заклад змушений був вести майже мандрівне життя, характерними ознаками якого стали постійні виїзди, часом за 120–150 кілометрів від міста, виступи в холодних, неопалюваних клубках та залах, не пристосованих для показу вистав, відсутність допоміжних приміщень (іноді акторам доводилося перевдягатися в одній холодній кімнатці, поділеній шматком завіси). Брак квартир перешкоджував розширенню штату театру до передбачених норм [9, арк.73]. І тим не менш навіть за таких умов згідно із даними річного звіту за 1944 р. театр щомісяця давав по 14 вистав, виконавши таким чином план на 107 %. Проте план саме нових вистав виконано так і не було – театральний колектив зосередився в основному на поновленні спектаклів старого репертуару. Це пояснювалося тим, що їх було легше оформити [9, арк. 48, 129]. Зі схожими проблемами зіткнувся і колектив Донецького російського музичного театру – вже готовий у 1945 р. до постановки балет «Штраусіана» не було поставлено внаслідок відсутності матеріалу для оформлення костюмів [10, арк.33].

Театри області за час роботи ще до закінчення війни поставили чимало вистав, в яких було відображено бойові подвиги та трудові звершення народу. Так, Сталінський драматичний театр імені Артема поставив п'єсу О. Корнійчука «Місія містера Перкінса в країну більшовиків», із творів сучасної драматургії особливо великий успіх випав на долю спектаклів «Так і буде» К. Симонова, «Літак запізнюється на добу» Н. Рибак та І. Савченка, «Поєдинок» П. Тура і Л. Шейніна. Справжньою подією в культурному житті Сталіно стала поставлена на сцені театру опери та балету до річниці звільнення Донеччини від окупантів опера О. Бородіна «Князь Ігор» [3, с. 34]. Загалом майже всі ці твори стали ознакою новою театральної традиції, яка характеризувалася героїзацією і, до певної міри, романтизацією війни.

Помітною рисою роботи театрів під час війни стало те, що порівняно з минулими роками значно знизився рівень музичних вистав. Це пояснювалося відсутністю оркестрів – наявність кількох музикантів ніяк не могла забезпечити відповідного музичного оформлення чи принаймні супроводу окремих вокальних номерів на належному професійному рівні. Розширення репертуару відбувалося досить повільно. Так, за 1944–1945 рр. на сцені Сталінського обласного драматичного театру було поставлено 13 вистав. Що стосується виконання плану на 1945 рік, то з запланованих 144 спектаклів на сцені театру було показано лише 114, або 80 % [10, арк.8, 12].

Центральною установою, яка взяла на себе функцію організації концертів, розвитку, популяризації музичного мистецтва, стала Сталінська обласна філармонія. Вона розпочала свою активну діяльність вже наприкінці 1944 р., зосередивши головні зусилля на обслуговуванні населення шляхом організації симфонічних концертів. З метою поширення інформації серед населення в найбільшій газеті регіону «Социалистический Донбасс» розміщувалися оголошення про проведення таких концертів. Населення мало змогу ознайомитися з кращими творами

російських, українських і західних композиторів. До циклу «Російська симфонічна музика» входили твори М. Глинки, П. Чайковського, М. Римського-Корсакова, М. Мусоргського, О. Бородіна. Диригентом оркестром був художній керівник обласної філармонії Борис Векслер.

Основний акцент у своїй роботі філармонія робила на виїзній діяльності, що дало змоги суттєво наблизити музичне мистецтво до глядача. Лише впродовж січня-грудня 1945 р. на сценах обласного центру, міст та районних центрів, сіл та селищ Сталінська обласна філармонія дала 2000 концертів, з них 700 проведено на заводах, 500 – на шахтах, 300 – у залізничних клубах, 180 – у колгоспах. Понад 550 тис. глядачів – гірників, металургів, колгоспників, інтелігентів – такою була аудиторія філармонії в 1945 р. Десять постійних бригад філармонії працювали у вугільних і сільськогосподарських районах [22].

У процесі відбудови мережі культурних установ у Донбасі вагоме місце відводилося клубам та Палацам культури, які мали стати місцем художньої самодіяльності та спілкування людей зі спільними інтересами. Слід зазначити, що для населення ще з довоєнного часу цей інститут організації дозвілля одночасно із кіно та бібліотеками був ледь не найдоступнішим та найдемократичнішим. Так само і для влади клубні установи являли дуже зручну арену не лише для проведення культурно-просвітньої, а й ідеологічної роботи.

Методичними та координаційними центрами клубів виступали обласні будинки народної творчості (у Ворошиловграді Будинок народної творчості відновив свою роботу в листопаді 1943 р., а в Сталіно – у квітні 1944 р.). Вони стали місцем організації і проведення урочистостей, концертів гуртків художньої самодіяльності. Особливо наочно роль клубних установ проявилася під час святкування першої роковини визволення Донбасу. У Сталіно до цієї дати була проведена творча олімпіада. Вже у 1944 р. в Сталінській області зі зруйнованих 14 палаців культури були відбудовані 7, з 384 державних клубів — 224, а з 310 хат-читалень – 125. На кінець 1944 р. в Сталінській та Ворошиловградській областях у сільській місцевості працювали 568 сільських клубів [19, с.61], зокрема в Сталінській області – 171 [26, арк.1]. І тим не менш навіть цієї кількості катастрофічно не вистачало (для порівняння – в 1940 році в сільській місцевості на території цих двох областей налічувалось 1360 клубних закладів [20, с.240]). З метою поліпшення діяльності культурно-освітніх установ у лютому 1945 році був створений Комітет у справах культурно-освітніх установ при РНК УРСР, котрий, власне, і здійснював керівництво у культурній сфері [19, с.60]. Однією з ефективних у плані впливу на свідомість форм діяльності культурно-освітньої роботи вважалася гурткова робота, як «...найбільш доступна форма і засіб виховання трудящих» [5, арк.39].

З перших днів визволення міст та селищ Донеччини у вересні 1943 р. було розпочато комплекс заходів щодо поновлення роботи бібліотечних установ регіону. Основними труднощами, що перешкоджали їх ефективній роботі, стали брак приміщень, знищення під час окупації книжкового фонду, який напередодні війни, до речі, був найбільшим з усіх областей України [20, с.220], відсутність кваліфікованого персоналу тощо. Виходячи з того, що книга за умов війни поруч з іншим виконувала й ідеологічно-пропагандистську функцію, за першочергове своє завдання установи ставили «...Повсякденне проведення в життя всіх постанов і розпоряджень партії та уряду та всіх рішень місцевих організацій» [6, арк.1]. Виходячи зі схожості своїх першочергових завдань, бібліотеки області акцентували увагу на поповненні фонду необхідними книгами, у першу чергу творами класиків марксизму-ленінізму, книгами воєнно-патріотичної тематики, а також популяризації їх серед населення. Практично всі перші роки після окупації найголовнішою проблемою для бібліотек залишався дефіцит літератури. З метою її вирішення застосовувалися найрізноманітніші заходи. Наприклад, в Красноармійській міській бібліотеці кожен читач, який записувався до бібліотеки, мав принести будь-яку художню книгу [7, арк.1–3]. Значну ефективність довів збір літератури бібліотекарями й активістами з числа місцевих жителів. Так, жителі міста Ясинувата самостійно відновили діяльність місцевої бібліотеки: зібрали більше 1500 книг, обладнали приміщення. Широкого поширення набуло поповнення бібліотечних фондів за рахунок шефської допомоги, передусім з тих регіонів Радянського Союзу, які не були під окупацією: так, вже згадана Ясинуватська бібліотека отримала з Горького 1500 книг, зібраних його мешканцями у формі добровільної допомоги [8, арк.2–3]. Найбільшим залишався книжковий фонд Сталінської обласної бібліотеки, який станом на 1945 рік вже нараховував 74–75 тис. книг [25, арк.56].

В умовах воєнного часу бібліотеки були змушені шукати нові, адекватні прийоми та методи діяльності. Акцент зроблено на обслуговуванні читачів не стільки шляхом видачі книг на абонемент, скільки шляхом організації читалень, що, втім, через брак відповідних приміщень було проблематичним. У тих випадках, де приміщення вдавалося знайти, бібліотеки ставали своєрідними центрами комунікації, місцями, де обговорювалися не лише книжкові новинки, але й нагальні питання суспільно-політичного життя.

Найбільші труднощі в плані відновлення роботи спіткали музейні заклади. Напередодні війни на території Сталінської області налічувалося 9 музейних закладів [4, с.89], майже всі вони були

зруйновані під час війни. Невдовзі після визволення області від окупації згідно з постановою Наркомпросу УРСР у листопаді 1943 р. ухвалене рішення про заснування Сталінського обласного історичного музею, який мусив стати наступником Сталінського обласного музею революції, зруйнованого під час окупації. За рішенням виконкому облради музею надали житлове приміщення, яке складалося з 4-х кімнат загальною площею 70 м². На жаль, брак джерел, у яких висвітлювалася б діяльність музею за 1944–1945 рр., не дає змоги повною мірою реконструювати особливості його роботи у зазначений період, проте у звіті Сталінського обласного історичного музею за 1947 р. зазначалося, що наявна площа «...перешкоджала створенню повноцінної експозиції, бо вікна та двері в кімнатах не дають змоги розмістити експонати згідно з планом та часто змушують переривати показ теми і переносити продовження її на іншу стіну або до іншої кімнати» [12, арк.1]. Очевидно, експозиційна робота музею і до 1947 р. обмежувалася виставками.

Складною залишалася проблема музейних фондів. Вона загострювалася тим, що переважна більшість експонатів довоєнного музею Революції загинула під час окупації. Лише незначна їх частина була повернута місцевими жителями. На 1944 р. фонди музею налічували лише близько тисячі експонатів, переважно документів та фотографій, речових експонатів майже не було. У цьому зв'язку слід зазначити, що саме брак експонатів став однією з основних причин, яка перешкоджала діяльності центральних музеїв області і заважала відновленню діяльності музеїв в інших населених пунктах. У радянській історіографії традиційно відповідальність за знищення музеїв покладалася на окупантів, хоча значною мірою до загибелі музейних фондів виявилось причетним місцеве населення, яке в умовах війни, ще напередодні окупації нацистами або визволення радянськими військами розтягнуло, розграбувало цінні культурні надбання. Факти такого роду, які торкалися долі експонатів святогірського музею, зафіксовано в доповідній записці відомого археолога М. Сібільова [18, с. 99–101].

Треба зазначити, що Сталінський історичний музей був не єдиним в області, якому вдалося поновити свою роботу в 1943–1945 рр. Не дивлячись на труднощі, що постали одразу ж після визволення міста, доволі швидко відновив свою діяльність Сталінський музей краєзнавства у Маріуполі. Це пояснювалося в першу чергу тим, що він не перервав своєї роботи навіть під час окупації і був однією з небагатьох функціонуючих установ такого роду в Україні. Розташування поруч із німецьким воєнним шпиталем врятувало музей та його фонди від остаточного знищення, хоча вони значно постраждали під час війни [28, с. 94].

Але навіть за цих відносно кращих умов перед співробітниками музею постало питання про інвентаризацію вцілілих експонатів, а найголовніше – відмову від певних принципів побудови експозиції періоду окупації, «...вилучення з експозиції всіх цитат та текстів...що являють собою елементи антимарксистських історичних концепцій» [11, арк.14]. Серйозною перешкодою для відновлення роботи музею стала та обставина, що дехто з його співробітників, побоюючись звинувачувань з боку органів НКВС у колаборації, покинув місто. Принаймні один із музейних працівників, відомий краєзнавець Донеччини М.Фененко, був репресований [15, с.109–116]. І тим не менш навіть за цих умов музеєм здійснювався досить значний обсяг роботи, передусім популяризаторської. Складнощі з проведенням фондової та експозиційної роботи, брак висококваліфікованих кадрів, відповідних приміщень, експонатів зумовили те, що аж до 50-х років музейні установи у Сталіно та Маріуполі були єдиними, що функціонували на території області [20, с.280]. Попри значні зусилля, спрямовані на поновлення роботи культурно-просвітницьких установ, пріоритетом все ж залишалася діяльність клубів, кінотеатрів, бібліотек, орієнтованих на масового споживача. Значною мірою це пояснювалося суто прагматичними міркуваннями (зумовленими соціально-економічними факторами), передусім необхідністю створення сприятливих умов для роботи на промислових підприємствах, необхідністю мінімізації дезертирства, яке набуло масового характеру, з місць праці, якомога швидшої адаптації до нових місць та умов праці мобілізованих на відбудовчі роботи в Донбасі, переважно сільських жителів [1, с.67].

У цілому період 1943–1945 рр. став часом, коли влада у своєму прагненні нормалізувати життя населення і, водночас, створити інструмент ідеологічного впливу, зробила певні кроки на шляху відновлення системи закладів культури на Донеччині. Хронічними проблемами у процесі налагодження їх повноцінної роботи стали брак приміщень, необхідного обладнання, театрального реквізиту, літератури, відсутність кваліфікованих кадрів, надмірна ідеологізація в роботі, яка стояла на заваді реалізації гуманістичних принципів культури та мистецтва. Проте в цілому заклади культури, і особливо кінематограф, бібліотеки, клубні установи, популяризуючи патріотичні образи і вчинки, зуміли виконати свою мобілізуючу функцію. Вони не лише полегшили владі проведення необхідної освітньо-виховної та ідеологічної роботи, а й виявилися спроможними, незважаючи на певні обмеження, викликані війною, забезпечити можливості для організації та проведення дозвілля населенням.

Список використаних джерел

1. Алфьоров М.А. Міграційні процеси та їх вплив на соціально-економічний розвиток Донбасу (1939–1959 рр.) / М.А. Алфьоров. – Донецьк: Український культурологічний центр, Донецьке відділення Наукового товариства ім. Шевченка, 2008. – 192 с.
2. Бровар О.В. Розвиток мережі культурно-мистецьких установ у шахтарських містах Донбасу: 1943–1964 / О.В. Бровар // Історичні і політологічні дослідження. – 2009. – № 2 (42). – С.174–181.
3. Горчакова Е.П. Размышления в затянувшемся антракте / Е.П. Горчакова. – Донецьк: Изд-во Дон. орг-ии Союза писателей Украины, 1998. – 134 с.
4. Гусинський Г.О. Музеї Донеччини / Г.О. Гусинський // Український історичний журнал. – 1967. – № 11. – С. 89–92.
5. Держархів Донецької обл., ф. Р-4981, оп. 1, спр. 11, 276 арк.
6. Там само, ф. Р-5381, оп. 1, спр. 4, 12 арк.
7. Там само, спр. 9, 4 арк.
8. Там само, спр. 10, 32 арк.
9. Там само, ф. Р-6403, оп. 1, спр. 6, 257 арк.
10. Там само, ф. Р-6417, оп. 1, спр. 7, 167 арк.
11. Там само, ф. Р-6446, оп. 1, спр. 10, 20 арк.
12. Там само, ф. Р-6790, оп. 1, спр. 5, 11 арк.
13. Там само, ф. Р-6802, оп. 1, спр. 10, 30 арк.
14. Донецкая область в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.): [Сб. докум. и материалов / Редкол.: Клерфон Е.Д. (отв. ред.) и др.; сост.: Лебедев В.И. (отв. сост.) и др.]. – Донецьк: Донбас, 1980. – 311 с.
15. Захарова Г. Мариупольская трагедия / Г. Захарова. – Мариуполь: предприятие «Приазовский рабочий», 2000. – 274 с.
16. Інтерв'ю із Чепік З.А., 1929 р.н. Транскрибований аудіозапис (м. Донецьк, 5 травня 2015 р.) // Особистий архів автора.
17. Кулик О.О. Донецький обласний український музично-драматичний театр імені Артема / О.О. Кулик. – К.: Мистецтво, 1987. – 129 с.
18. Косикова Е.В. Деятельность Н.В. Сибилева по спасению музейных ценностей Донетчины в годы Великой Отечественной войны / Е.В. Косикова // Донбас и Приазовье: проблемы социального, национального и духовного развития. Тезисы докладов Международной научно-практической конференции, г. Мариуполь, 26–27 мая 1993 г. – Мариуполь, Б.и., 1993. – С. 99–101.
19. Ляшенко Г.П. Успіхи культурного будівництва в Донбасі в післявоєнні роки 1943–1945 рр. / Г.П. Ляшенко. – Донецьк: Б.в., 1968. – 95 с.
20. Народна освіта, наука і культура в Українській РСР: стат. зб. – Київ: Статистика, 1973. – 316 с.
21. Народное хозяйство Донецкой области. Статистический сборник / [общ. ред. Н.Г. Пономарева]. – Донецьк: Донбас, 1981. – 138 с.
22. Социалистический Донбас. – 1945. – 16 дек.
23. Театральная энциклопедия. Т. 5 / [гл. ред. П.А. Марков]. – М.: Государственное научное издательство «Советская энциклопедия», 1967. – 1136 с.
24. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф.1, оп. 70, спр. 276, 165 арк.
25. ЦДАГО України, ф.1, оп. 70, спр. 162, 122 арк.
26. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу: в 3 т. – К.: Політвидав України, 1969. – Т.3. – 1969. – 455 с.
27. Филатова В.П. Страницы истории Донецкого областного краеведческого музея / В.П. Филатова // Літопис Донбасу: краєзнавчий збірник. Випуск II. Ювілейний. – Донецьк: Донбас, 1994. – С. 7–11.
28. Яруцький Л. Кальміуська паланка / Л. Яруцький. – Мариуполь, 1995. – 195 с.
29. Taylor R. Film propaganda. Soviet Russia and Nazi Germany / Richard Taylor. – Croom Helm London, Bartnes & Noble Books New York, 1979. – 266 p.

Елена Титаренко

СОСТОЯНИЕ УЧРЕЖДЕНИЙ КУЛЬТУРЫ ДОНЕТЧИНЫ В 1943–1945 ГГ.

В статье характеризуется состояние учреждений культуры Донеччины в 1943–1945 гг. Освещены особенности восстановления работы и характерные черты деятельности театров, клубов, музеев, библиотек после освобождения Донеччины от нацистов, роль и значение кинематографа в духовной жизни населения края. Акцентировано внимание на том, что учреждения культуры выполняли не только функцию организации досуга, но и воспитательную и идеологическую функции, особенно важные в условиях войны.

Ключевые слова: Вторая мировая война, Донеччина, учреждения культуры, кинематограф, театры.

Olena Titarenko

STATE CULTURAL INSTITUTIONS DONETSK REGION IN 1943–1945

In the article the state of cultural institutions of Donetsk region at 1943–1945 is describe. The peculiarities of restoration the work and the characteristics of the activities of theaters, clubs, museums, libraries of Donetsk region after the liberation from the Nazis, the role of cinema in the spiritual life of the local population are highlighted. The facts that the cultural institutions conducted not only the function of leisure, but also educational and ideological functions, especially important during the war, are emphasized.

Key words: Second World War, Donetsk region, cultural institutions, cinema, theaters.